

Schlachta Boglárka: Slachta Margit gondolatai a természetjogról

Slachta Margit gondolatai a természetjogról

Tanulmányomban az első magyar képviselő Slachta Margit[1] gondolkodásának, erkölcsi értékrendjének természetjogi alapjait fogom röviden vizsgálni. Köztudott, hogy a politikusnő világszemléletének az alapja a katolikus vallás volt. Ezért nem meglepő, ha a természetjogi aspektusból is a vallási természetjogi iskola nézeteivel azonosult. Történelmünk egyik legkritikusabb időszakában, a hivatalossá tett faji diszkrimináció éveiben – személyes kockázatot vállalva – nyilvánosan is állást foglalt az alapvető emberi értékek mellett. „Alaptételeink között van továbbá a jogelvűség, ami annyit jelent, hogy az Úristen minden teremtményt felruházott olyan természetjogokkal, amelyek elismerését és érvényesítését mindenki megkövetelheti. Tehát, hogy az embereket nem a nagyobb erő, hanem az isteni akarat alapuló jog, igazságosság védi. Ezen nyugszanak a természetjogok, amelyeket az Úristen az emberi lélekbe írt.”[2]

A természetjogot a transzcendenstől származtatja, amely léte nem a törvényhozói akaratnak köszönhető és nem a tételesjogi szankcionálástól való félelem miatt követendő, hanem egy belső lelki „parancs” alapján, ami minden autonóm egyént készítet azok betartására és betartatására. „Az Úristen nem csak templomokat adott nekünk, de jogrendszert is, amely minden embert kell, hogy védjen”[3] Ha maguk a jogok az Istentől származnak, akkor a mindenkor hatályos jogrendszer is az isteni akaratnak megfelelően kell, hogy érvényesüljön és nem a jogalkotói akarat vagy politikai hatalom „öncélú” formálása szerint.

Slachta a törvényhozásban betöltött szerepén túl országos jelentőségű karitatív tevékenységet is végzett. A szociális tevékenységek iránti elkötelezettségben kiemelkedő szerepe volt a Rerum novarumnak, ezért annak természetjogi vonatkozását fontosnak tartom megemlíteni. A korszakos jelentőségű enciklikában XIII. Leo is különös hangsúllyal utalt rá, hogy az állammal szembeni önszerveződések joga azok természetjogi státuszában gyökerezik: „Noha a magántársulások az államon belül élnek, annak mintegy részei valamennyien, az államnak még sincsen természetéből adódó egyetemleges joga arra, hogy társulások létét megakadályozza. A természetjog ugyanis megengedi az embernek magántársulások létesítését, az állam pedig a természetjog védelmére, és nem megsemmisítésére létesült: az állam, ha megtiltja, hogy polgárai egyesületeket alakítsanak, tulajdon létével teljesen ellentétes módon jár el, mert az állam is és a magántársaságok is ugyanabból a jogelvből jönnek létre, abból tudniillik, hogy az emberek természettől fogva

társaslények.”[4]

A második világháború közeledtével Slachta vallási értékrendje a törvényhozásban egyre inkább háttérbe szorult, ugyanis a szélsőséges társadalomszervezési ideológiák előretörésének következtében folyamatosan erejüket veszítették a szakrális konzervatív megközelítések. Ebben a helyzetben is töretlen hittel érvelt a közösségi értékek mellett. „Hálásak vagyunk a Gondviselésnek azért, hogy Társaságunkat a jelen idők ilyen előkészület és hozzáértés nélkül is, bizonyos értelemben már a közélet tűzvonalaiba állították. Mert ma, mikor a modern pogányság rohanó árja a krisztusi igazságoknak és jogrendszereknek az alapjait igyekszik aláásni, és csapkodja szennyes hullámaival, mindenki állampolgári, politikai tevékenységet végez, aki előéli a tömegeknek azt a szellemet, amelynek megtagadása a jelen földi pokol tüzét meggyújtotta. Aki ma beszél, amikor beszélni kell; aki mint katolikus beszél és cselekszik, mikor szól és tesz, az a társadalmat és az államot alapjaiban támogatja. Ez az a közéleti munka, melyre elsősorban érzünk hivatást, és melynek oly kimondhatatlanul kevés társadalmi munkása van.”[5]

Slachta 1942-ben a következő gondolatokat fogalmazta meg a Keresztény Női Tábor „seregszemléjén”: „Szükséges, hogy az ország minden polgárának (zsidóknak is) krisztusi alapon biztosítva legyenek a természetjogaik: életfenntartás, megélhetési, családhoz, gyermekekhez való jog ... A Női Tábor a krisztusi igazságok útján jár és csak Neki hisz. Most még kedvezményezettjei vagyunk egy nagy hatalomnak (Németország), de lehet, hogy holnap már mi leszünk a kisémmizettek, ha majd már fölöslegesnek fog érezni bennünket... *Most az országon végigvonul egy szellemi áramlat, amelynek nyomán füstölgő romok, vérző csonkok, síró emberek és pusztulás mutatkozik...* Erre az évre a programunk: nyomtatott betű és élő szó által azon dolgozni, hogy a tömegeket visszavezesse a keresztény hitrendszerhez és az igazság lényegének fölismeréséhez és átéléséhez. – A tömegek csak ... a liturgiáig jutnak el, de nem tudják a hit igazságait, ... nem értik, hogyan függnek össze a dolgok egymással, a hitigazság és az államélet... Csoda, hogy a vörös és barna áramlatok között (kommunizmus és hitlerizmus) még fennáll Magyarország...”[6]

Slachta közismert embermentő akciói közül kiemelendő a kőrösmezei utazása, amelyről a következő levelében számolt be: „Egy kis társasággal felutaztam Kőrösmezőre, illetőleg Havasaljára és egyes más községekbe, ahonnan mostanában az internálások, összetételések és kiutasítások történnek. [...] Láttunk állampolgársági okiratukat kezükben tartó embereket, félkarú hadirokkantakat, alig csoszogó aggastyánt, kanyarós kisgyermeket kétnapi utazás után órákon keresztül a tömeggel esőben a nyílt teherkocsin való tovább szállításra várni. Láttuk ezen szerencsétlenek gúnyolására felállított akasztófáját az állomáson a rajta lógó

varjúval. [...] Nekem az ügynek mindig csak a fele az, hogy minden ember Isten gyermeke, tehát igazságtalanul és kegyetlenül senkivel sem lehet bánni. – A másik fele annak átlátása, hogy mi lesz velünk, ha az ország lecsúszik a jogelvek alapjáról és mind mélyebben csúszik a demoralizációba, a csendes anarchiába. S ami ma csendes, milyen rombolásban fog kitörni később, főleg ínség idejében, ha már nem lesz zsidó, akin megszokta, hogy az ököl és erőszak a törvény.”[7]

A közéletben nagy visszhangot váltott ki Slachta kezdeményezése, „fogadj szívedbe egy munkatáborost”. Endre László – mára közismert alispáni jelentésében – állást foglalt a kezdeményezésről, a jelentés szövege a következő: „Amikor a vármegye közönsége osztatlan lelkesedéssel fogadta a Kormányzóné Ő Főméltóságának a honvédcsaládok érdekében indított országos mozgalmát, ugyanakkor a legmélyebb megdöbbenéssel szerzett tudomást az azzal ellentétben álló és az azt befolyásoló másik megmozdulásról, amelyet Schlachta Margit, a szociális testvérek társaságának főnöknője indított azzal a jelszóval, hogy „merd a szívedbe foglalni a zsidó munkatáborot”, akkor amikor a vármegye közönsége tudtában van annak, hogy a zsidók az ellenünk indított háború legfőbb uszítói, akik a békés nemzetek egymás ellen tüzelik, akik a plutokrata országban a fegyvergyárakat pénzelik, akiknek az érdeke, hogy minél több vér és könny folyjon, akiknek kártételei ellen a magyar törvényhozás tételes törvényekkel igyekszik megvédeni nemzetünk testét és lelkét, azok támogatása vagy akárcsak érzelmi előtérbe állítása a nemzet legegyszerűsebb érdekeivel a legmerevebb ellentétben áll. A vármegye közönsége súlyosan megbélyegzi az utóbbi nem honleányi kezdeményezést.”[8]

Slachta kiállítására a nyilas sajtó a következőképpen reagált: „A Magyarország 1943. január 13-i számában éles támadás jelent meg, mely a következőképpen végződött: »Arról most nem beszélünk, hogy Slachta Margit miért nem arra szólítja fel az ő kedves nővéreit, hogy egy honvédet fogadjanak a szívükbe, ellenben jellemző Slachta Margit politikai tájékozatlanságára, hogy újívi levelét melyik lap hozza le? Na melyik? A Magyar Zsidók Lapja.« [...] A szintén nyilas Pesti Újság január 11-i száma sem adta alább: »Régen tudjuk, hogy Slachta Margit legelszántabb ellenfele az új korszellemnek, tudjuk azt is, hogy időnként éles kirohanásokat intéz a “modern barbárság” ellen, de mégis túlzásnak tartjuk, hogy az ébredő idők volt képviselőnője, egy keresztény női társulat vezetőnője ma a zsidó munkatáborosok sorsát előbbre valóknak találja a magyar fájdalmak enyhítésénél. «”[9]

Slachta a Nemzeti Újság 1943. február 16-i számában nyílt levél formájában válaszolt: „A keresztény erkölcsstan nem ismer kollektív megtorlást. Ez kizárólag a fölséges Isten joga, akinek módjában van a tömegben sújtott ártatlanoknak isteni módon igazságot szolgáltatni,

amire ember nem képes. Ember csak egyéni bűnöket büntethet, és csak bírói úton hozhat ítéletet. Az Igazság mérlegén faji előjogok nem esnek latba, csak erkölcsi minőség számít. Mindezeket vonatkoztatom a nemzeti munkaszolgálatba behívottakra is.”[10]

Tanulmányomat a következő forrással zárom. A politikusnő 1947-ben a Keresztény Női Tábor alapelveit ekképpen fogalmazta meg: „[A] Női Tábor leglényegesebb programpontja a tízparancsolat érvényesítése a törvényhozásban, az erőszakkal szemben a jogelvek érvényesítése, a női jogok érvényre juttatása a közéletben. Ezen kívül, ami egészen aktuális: a kis nemzetekért való munka, annak a köztudatba vitele, hogy nekik is joguk van az élethez. Azért mert kisebbek, nem seperhetik [őket] a többiek kényük-kedvük szerint ide-oda. A szegény embernek sem lehet kevesebb joga az élethez, mint a gazdagnak, a kis nemzetnek sem a nagyobb nemzettel szemben.”[11]

Forrás és irodalomjegyzék

ÁBTL. V-79802/4-a. Tárgy: Endre László és társai

Balogh Margit: Slachta Margit a nemzetgyűlésben, avagy az első női képviselő (1920-1922.) In: Gergely Jenő (szerk.): A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére. Budapest, 2000.

Berkecz Franciska SSS: Slachta Margit Lelki Öröksége II.-III. kötet, Salkaházi Sára Alapítvány. Budapest, 2012- 2013.

Majsai Tamás: Egy epizód az észak-erdélyi zsidóság második világháború alatti történetéből: Slachta Margit fellépése a Csíkszeredáról kiutasított zsidók érdekében. Medvetánc, 1988/4-1989/1. sz. 7-8. o;

Mona Ilona: Slachta Margit, Corvinus. Budapest, 1997.

Nyáry Krisztián: Igazi hősök 33 magyar. Corvina, Budapest, 2014

Pelle János: A katolikus egyház és a zsidótörvények. Vigilia 66. évfolyam 2001. január
<https://vigilia.hu/regihonlap/2001/1/pel0101.html>

Schlachta Boglárka Lilla: Slachta Margit közpolitikai munkássága az Állambiztonsági

Szolgálatok Történeti Levéltárában feltárt iratok tükrében. Acta Iuvenum Caroliensia X. tudományos eredmények – hallgatói TDK dolgozatok, 2017-2018. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2018.

XIII. Leó pápa enciklikája a munkáskérdésről (az első pápai szociális körlevél). Róma, 1891.

(Ford.: Dér Katalin). Magyar Katolikus Püspöki Konferencia.

<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125>

[1]1920. március 25-én a Keresztény Nemzeti Egyesülés pártjának képviselőjelöltjeként a főváros I. kerületének pótválasztásán 5471 szavazattal bejutott a Nemzetgyűlésbe, így Magyarország első képviselőnője lett. (Nyáry Krisztián: Igazi hősök 33 magyar. Corvina, Budapest, 2014. 227. o.; Balogh Margit: Slachta Margit a nemzetgyűlésben, avagy az első női képviselő (1920-1922.) In: Gergely Jenő (szerk.): A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére. Budapest, 2000. 31. o.; Mona Ilona: Slachta Margit, Corvinus. Budapest, 1997. 78. o.)

[2] A Testvér, XV. évfolyam 4. sz. 1944. április 15; Berkecz Franciska SSS: Slachta Margit Lelki Öröksége II. kötet, Salkaházi Sára Alapítvány. Budapest, 2012.138. o.

[3] A Testvér, XV. évfolyam 1. szám, 1944. január; Berkecz II. 2012. 122. o.

[4] XIII. Leó Pápa: Rerum novarum; A szerveződés természetjogi gyökerei. 38. In: XIII. Leó pápa enciklikája a munkáskérdésről (az első pápai szociális körlevél). Róma, 1891. (Ford.: Dér Katalin). Magyar Katolikus Püspöki Konferencia. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125> (letöltés: 2019. 05. 15.). Vö: Rerum novarum. XIII. Leo pápa szociális és társadalomújító szövegének hatása Szent István magyar birodalmában 1891-1941. Szerkeszti és kiadja a Rerum Novarum Emlékbizottság. Budapest, é.n. 19. o.

[5] A Testvér, XIV. évfolyam 10. szám, 1943. október; Berkecz II. 2012. 116. o.

[6] SZTTI 725.; Mona Ilona: Slachta Margit. Corvinus. Budapest, 1997. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK). 116. o. (*Zárójelben írt magyarázatok és kiemelések: Mona Ilona.*)

[7]Slachta Margit levele Horthy Miklósnéhoz, Budapest, 1941. augusztus 13; Nyáry Krisztián: Igazi hősök 33 magyar. Corvina, Budapest, 2014. 232. o.

[8] ÁBTL. V-79802/4-a. Tárgy: Endre László és társai; Schlachta Boglárka Lilla: Slachta Margit közpolitikai munkássága az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában feltárt iratok tükrében. Acta Iuvenum Caroliensia X. tudományos eredmények – hallgatói TDK dolgozatok, 2017-2018. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2018. 248-249. o; Majsai Tamás: Egy epizód az észak-erdélyi zsidóság második világháború alatti történetéből: Slachta Margit fellépése a Csíkszeredáról kiutasított zsidók érdekében. Medvetánc, 1988/4-1989/1. sz. 7-8. o; Pelle János: A katolikus egyház és a zsidótörvények. Vigilia 66. évfolyam 2001. január <https://vigilia.hu/regihonlap/2001/1/pel0101.html>(letöltés: 2019.05.15.)

[9] Pelle i.m. <https://vigilia.hu/regihonlap/2001/1/pel0101.html> (letöltés: 2019.05.15.)

[10] Pelle i.m. <https://vigilia.hu/regihonlap/2001/1/pel0101.html> (letöltés: 2019.05.15.)

[11] Körzeti tanítás 1947. szeptember 12-én, 1177. számú gépelt kézirat, Szociális Testvérek Történeti Irattára, Budapest; Berkecz III. 2013. 78. o.